

Remissvar från Institutionen för Tema – Barn

Ökad rättssäkerhet och snabbare verkställighet i internationella familjemål (Ds 2020:18)

Vi läser med stort intresse den aktuella utredningen om internationella familjemål (Ds 2020:18). Vårt expertområde är barn- och ungdomsvetenskap och föreliggande remissvar anknyter till hur barn och barns perspektiv beaktas i utredningstexten samt hur barns och ungas delaktighet lyfts fram.

Vi noterar att ett barnperspektiv är påtagligt närvarande, vilket är positivt. I utredningen framgår att barn ska ges utrymme att uttrycka sina åsikter i samband med rättsprocesser. Med tanke på att det rör sig om situationer som i allra högsta grad drabbar barns liv och villkor är betoningen på barns möjligheter att uttrycka sig och göra sin röst hörd av stor vikt. Barnperspektivet är även tydligt i förslaget att barn får höras av en socialnämnd utan samtycke från vårdnadshavare och utan att vårdnadshavare är närvarande vid samtalet. T.ex. på s. 16 formuleras vikten av att rätten ska "så långt det är möjligt klarlägga barnets inställning".

Det finns dock anledning att fråga hur barns åsikt och inställning används och tillmäts betydelse *efter* det att barns åsikter samlats in och klarlagts. Vilka ramar och strukturer finns för att tillvarata och väva in barns åsikter och ställningstaganden i beslutsunderlag och -processer?

Samtidigt som vi är positiva till att barn ges möjlighet att ha inflytande på sina egna liv vill vi också uppmärksamma den frekvent återkommande framskrivningen av "rätt ålder och mognad" samt "lämplighet" som princip för barns delaktighet. Utredningen lyfter fram att synen på barn har förändrats och att det idag inte finns någon nedre åldersgräns för barns delaktighet. Det anser vi är viktigt eftersom alla barn vanligtvis, oavsett ålder, funktionsvariation, genus, etnicitet, klass och/eller språk har något att säga om sina liv.

Sättet som utredningen skriver fram barns "ålder och mognad" reser minst två frågor:

VEM eller *VAD* avgör om ett barn har rätt "ålder och mognad" eller rätt "lämplighet"?

Kan "ålder och mognad" samt "lämplighet", om det hamnar i fel händer, bli verktyg i den juridiska processen för att kringgå barns delaktighet? Det vill säga, kan det bli ett sätt att undvika att göra sitt *yttersta* för att barn ska komma till tals och vara delaktiga?

Anledningen till att vi reser dessa frågor är dels att barns ålder och mognad inte alltid hänger samman, dels att ålder och mognad är förknippade med en traditionell syn på barn där vuxna avgör vad som är rätt ålder eller vad som är moget eller inte. Därför är det också viktigt att förhålla sig till omkringliggande strukturer som stärker eller begränsar barns delaktighet. Som exempel kan nämnas att det vore

olyckligt att helt oreflekterat implementera att "annan lämplig person" (se i bl a överflyttningslagen) ska kunna föra barns talan. Menar man att det är en lämplig person ur barns perspektiv eller ur en annan vuxens perspektiv eller ur domstolens perspektiv? Vem ska/kommer lämpligheten att gynna?

Ett upprätthållande av att det inte finns någon nedre ålder, mognad, eller lämplighet för barns delaktighet skulle vara att föredra som norm i den här viktiga frågan. Det skulle i sin tur kräva tydligare specifikationer kring vad som är undantag från normen som exempelvis att barn är gömda, bortförda (se exempelvis s. 84), är begränsade av sjukhusvistelse etcetera. På så vis skulle barns positioner i den juridiska processen bli ännu tydligare och starkare. Samtidigt skulle det hjälpa till att uppnå målet att mönstra ut "ålder och mognad" ur lagstiftningen (s. 84).

Med vänliga hälsningar

Professor Anna Sparrman

Professor Karin Zetterqvist Nelson

Professor Johanna Sköld

Tema Barn, Institutionen för Tema, Linköpings universitet